

Doelstelling, missie en visie

De statutaire doelstelling van het Nederlands Stoommachinemuseum is het inrichten en exploiteren van een museum verband houdende met stoommachines in het gemaal *Vier Noorder Koggen* in Medemblik en het verrichten van alle handelingen die daartoe kunnen bijdragen.

De missie van het Stoommachinemuseum is het wekken van belangstelling en het bevorderen van kennis bij jong en oud over de werking van stoommachines en stoomwerktuigen, de rol van stoommachines in de industriële geschiedenis, en meer in het bijzonder het belang van de stoombemaling voor het waterbeheer in het poldergebied de *Vier Noorder Koggen*. Het museum streeft dit na door het zoveel mogelijk in werkende staat tonen en demonstreren van het stoomgemaal en de collectie stoommachines en -modellen die het museum beheert, het vergroten van de kennis daarover door educatieve activiteiten en het bijdragen aan wetenschappelijke kennis over stoommachines.

De visie van het museum is jong en oud op een boeiende manier kennis te laten nemen van stoomtechniek in en bij het fraaie stoomgemaal, in combinatie met de vele andere historische bezienswaardigheden in Medemblik en omgeving, tegen de achtergrond van het IJsselmeer, de IJsselmeerdijk en het weidse achterland.

Belangrijkste risico's en onzekerheden

In 2018 werd een begin gemaakt met de herontwikkeling van het Nederlands Stoommachinemuseum. De bureaus Studio Louter en Opera Amsterdam werden geselecteerd om samen met bestuur, directie en medewerkers vorm te geven aan het masterplan. Dit plan werd in november gepresenteerd aan de vrijwilligers en daarna aan de belangrijkste stakeholders. Extern zijn dit de Gemeente Medemblik en het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier. Intern de Stichting Stoomgemaal Vier Noorder Koggen en de Stichting Collectie Kees Jongert.

Naast een analyse van de huidige situatie laat het plan vooral zien hoe een aantal verschillende praktische ingrepen de basis kunnen leggen voor een vernieuwd museum dat een breder publiek trekt en mogelijkheden biedt om de bestaande assets van het museum beter te exploiteren. Kern van het plan is het idee om van het museum een echt dagje uit te maken. De ambitie die in het plan genoemd wordt is het aantal bezoekers duurzaam te verhogen van 17.000 naar 25.000. Het P&O-beleid en een (meerjaren)onderhoudsplan maken geen deel uit van dit masterplan. De nadruk ligt op de landschappelijke, bouwkundige en inhoudelijke herontwikkeling.

Het Stoommachinemuseum is voor zijn exploitatie voornamelijk afhankelijk van de inkomsten uit entreegelden en de ondersteunende horeca, alsmede van een aanvullende jaarlijkse subsidie van de gemeente Medemblik. Het handhaven en zo mogelijk vergroten van het aantal bezoekers is daarom een belangrijke prioriteit om het museum levensvatbaar te houden. Voor de dagelijkse bedrijfsvoering is het museum in belangrijke mate afhankelijk van een aantal enthousiaste vrijwilligers. Deze vervullen uiteenlopende taken, zoals het opstoken en demonstreren van de stoommachines en -werktuigen, het onderhouden en restaureren daarvan, en het verrichten van ondersteunende diensten (rondleiding, kassa, horeca, schoonmaak), maar ook het geven van ondersteuning bij promotie en evenementen. Ogenscheinlijk is het verloop onder de vrijwilligers niet groot. De beschikbaarheid en inzetbaarheid neemt echter wel degelijk af, vooral door vergrijzing. Deze ontwikkeling vormt

een aanzienlijk afbreukrisico voor de continuïteit van het museum. Getracht is hierin te voorzien door het werven van nieuwe vrijwilligers. Ondanks herhaalde oproepen in diverse media en nauwe contacten met het Vrijwilligerspunt leverde dit gedurende het verslagjaar geen substantiële versterking van het korps vrijwilligers op. Doordat meer evenementen georganiseerd worden, om de aantrekkelijkheid van het museum te vergroten en meer bezoekers te trekken, neemt de druk op een relatief kleine kerngroep (vrijwilligers en medewerkers in vast dienstverband) toe. Deze ontwikkeling baart zorgen.

Stoomtechniek vergt veel onderhoud aan machines en -werktuigen, door enerzijds de grote slijtage en anderzijds de strenge veiligheidseisen. De stoommachines die het museum beheert - en die vaak na een lang werkzaam leven in het museum zijn beland - moeten regelmatig worden geïnspecteerd en zo nodig gerestaureerd. Dat laatste is nodig om de machines functionerend te houden en zo de museale waarde van deze machines te behouden. Een functionerend werktuig is immers een stuk aantrekkelijker om te bekijken dan een dood model. De hoge kosten van technische keuringen en daaruit voortvloeiende restauraties kunnen niet uit de normale exploitatie worden opgebracht. Het betreft hier onder andere de vervanging van vlampijpen van de ketel van de baggermolen *Vooruit* en van roosterbaren voor ketel 4. De vervanging van de vlampijpen van wals Kees is stilgelegd nadat de ketel zelf was afgekeurd. De mobiele stoomketel Nico, die de asfalteermachine aandrijft, wordt eind 2019 afgekeurd als de hemelbouten en steekbouten dan nog niet vervangen zijn. Het betreft hier machines die bepalend zijn voor het in bedrijf houden van die onderdelen van het museum waar het zijn grootste aantrekkelijkheid aan ontleent. Voor aanvullende financiering kan deels een beroep worden gedaan op de Vereniging van Vrienden van het Stoommachinemuseum. De restauratiekosten zoals die zich nu aandienen gaan echter ook de draagkracht van de Vriendenvereniging te boven. Hiervoor zullen dus aanvullende fondsen moeten worden gezocht.

De doelrealisatie

In 2018 was het museum geopend tussen medio februari en begin november, alsook op een aantal dagen in de kerstvakantie. Hiervan was het museum circa 200 dagen onder stoom, dat houdt in dat minimaal één stoker en één machinist aanwezig is. Verder werden diverse evenementen en stoomdagen georganiseerd. Het aantal bezoekers bleef stabiel ten opzichte van het groei-jaar 2017. Met een eindstand van 16.630 werd de grens van 17.000 net niet gepasseerd.

Naast de openstelling van het museum vonden in het kader van de doelstelling de volgende activiteiten plaats:

- demonstratiedagen bijzondere stoommachines (o.a. stoombemaling, stoombaggermolen)
- diverse lezingen over opkomst stoomtechniek en industriële revolutie
- educatief lespakket met rondleidingen en demonstraties voor basisscholen
- aanwezigheid/presentatie van het museum op andere stoomevenementen.

Het financieel beleid

Zoals vermeld vormen de entreegelden, de opbrengsten uit de ondersteunende horeca en de vaste subsidie van de gemeente Medemblik de belangrijkste inkomsten van het museum. Het museum streeft ernaar de exploitatie van het museum hieruit te kunnen bekostigen. Maar dat zal tijdens de realisatie van het investeringsplan, zie hierna, niet mogelijk zijn. Na realisatie is dat wel de ambitie en op basis van conservatieve prognoses ook haalbaar.

In 2018 werd gestart met de uitvoering van het investeringsplan wat uit het in 2017 vastgestelde ondernemingsplan voortvloeit. De uitvoering zal in fasen ter hand worden genomen en afhankelijk van de snelheid waarmee de funding van de financiële middelen plaats vindt enerzijds en anderzijds wat de mankracht van het museum personeel toelaat, zeker 4 a 5 jaar gaan duren. Dankzij de door de Gemeente Medemblik verleende subsidie en de garantstelling voor de cofinanciering door de Stichting Stoomgemaal Vier Noorder Koggen kon het masterplan gemaakt worden en werd opdracht verleend aan Studio Louter en OPERA Amsterdam voor de realisatie van fase 1 van de herontwikkeling, de introductietoonstelling "*Nederland op Stoom*".

In het ondernemingsplan, wat ter onderbouwing diende van de subsidieaanvragen, werd al rekening gehouden met aanloopverliezen die ontstaan tijdens de investeringsperiode in de exploitatie. Voor de periode 2018-2020 vooralsnog begroot op ca € 120.000. Als investeringsbedrag opgenomen bij de subsidieaanvragen. Deze exploitatieverliezen zijn een gevolg van vooruitlopende kosten, zoals onder meer vooral door:

- uitbreiding van de personele bezetting, omdat de begeleiding van investeringstraject meer dan alle beschikbare tijd van het eerder aanwezige personeel opsoupeert;
- extra kosten om het museum via aanzienlijk geïntensiveerde PR activiteiten beter in de markt te positioneren

Vanuit dit opzicht is het exploitatieverlies over het boekjaar 2018 geheel te verklaren en zelfs met de constatering dat dit lager uitvalt dan werd begroot.

Voor 2019 zal een geringe verhoging van de entreegelden toegepast voor volwassenen, voor kinderen < 18 jaar blijft het bestaande tarief gehandhaafd. De verhoging is een gevolg van de stijging van het lage BTW tarief van 6 naar 9% en afrondingen naar boven op ronde bedragen uit efficiencyoverwegingen aan de kassa. Hierdoor zullen de inkomsten uit entreegelden komend jaar wat hoger uit kunnen vallen.

De governance

De exploitatie van het museum is ondergebracht in de Stichting Nederlands Stoommachine Museum. Daarnaast bestaan afzonderlijke stichtingen voor het beheer van het stoomgemaal en het beheer van de museale collectie. Deze historisch gegroeide situatie is gecompliceerd en vereenvoudiging daarvan is een wens van de museumstichting. In 2018 werd de baggermolen *Vooruit*, die sinds de komst naar het museum was ondergebracht in een aparte stichting, overgedragen aan de Stichting Collectie Kees Jongert.

Gedurende het verslagjaar vonden er geen wijzigingen plaats in het bestuur van de museumstichting. De aanstellingen van de medewerkers in vast dienstverband werden alle drie met een jaar verlengd.

In het verslagjaar werden de statuten van de stichting aangepast om deze te laten voldoen aan richtlijnen voor goed bestuur, zoals de Governance Code Cultuur en de Museumnorm. Ook door de invoering van een bestuursreglement en een directiestatuut wordt nu aan die richtlijnen voldaan.

De communicatie met belanghebbenden

Het Stoommachinemuseum onderhoudt contacten met een groot aantal belanghebbenden. Behalve de beheerstichtingen die gelieerd zijn met het museum, zijn dit de Vereniging van Vrienden van het Stoommachinemuseum, het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier als eigenaar van het museumterrein en het stoomgemaal, de gemeente Medemblik als

vestigingsgemeente van het museum en subsidieverstrekker, de andere musea en publiksattracties in de omgeving, verwante technische musea en - meer op incidentele basis - subsidieverstrekkers en donateurs.

In 2018 onderhield de stichting via bestuurlijke overleggen nauwe contacten met de Vriendenvereniging en de gelieerde beheerstichtingen. Met het hoogheemraadschap werd enkele keren per jaar overleg gevoerd over aangelegenheden betreffende het gebouw en het terrein. Met de gemeente vond overleg plaats in verschillende gremia inzake cultuurbeleid en toeristische aangelegenheden. Hierin zijn ook de andere musea en publiksattracties in de gemeente betrokken. De directeur schreef op uitnodiging van de Gemeente Medemblik mee aan de nota *Cultuur op Stoom*, waarin het cultuurbeleid voor die gemeente is vastgelegd.

De verwachte gang van zaken

In 2019 viert het Nederlands Stoommachinemuseum twee jubilea. Het Stoomgemaal uit 1869 werd 150 jaar geleden in gebruik genomen en 250 jaar geleden kreeg James Watt het patent op de condensor stoommachine. Ter gelegenheid daarvan organiseert het museum extra activiteiten, waarvoor extra subsidie van de Gemeente werd verkregen en een aanvraag bij de Provincie nog in behandeling is. De openstelling van de expositie *Nederland op Stoom* in juli en deze jubileumactiviteiten zullen naar verwachting een positieve uitwerking op de bezoekersaantallen hebben. Voorwaarde is wel dat de personeelsbezetting het optimaal benutten van deze jubileumactiviteiten mogelijk maakt. Het zwangerschaps- en bevallingsverlof van de medewerker public relations/marketing zet de uitvoering van de beoogde promotie- en marketingactiviteiten onder druk. Hierdoor zal een nog grotere wissel getrokken worden op de kerngroep vrijwilligers en medewerkers in vast dienstverband die zich behalve met de dagelijkse bedrijfsvoering en de hierboven genoemde werkzaamheden ook bezighouden met het voldoen aan gemeentelijke verordeningen en ethische eisen waaraan het museum moet voldoen om als professioneel museum in het Museumregister opgenomen te blijven (gebruikersvergunning, collectieregistratie, collectiebeheer etc.).

Maatschappelijke aspecten van ondernemen

Het Stoommachinemuseum drijft geen onderneming, anders dan de horecavoorziening en de museumwinkel. Deze zijn strikt ondersteunend aan het museumbezoek en geven geen aanleiding tot een beschouwing over de maatschappelijke aspecten daarvan.

Johan Bommerson
voorzitter Stichting Nederlands Stoommachinemuseum

Harry de Bles
directeur

Medemblik, mei 2019